

Fylkesmannen i Vestfold

Postboks 2076
3103 TØNSBERG

Deres ref.: 2014/3835
Vår ref.: 14/8273-3
Saksbehandler: Kjersti Hillestad Hoff
Dato: 06.11.2014

Tjenestetilbudet til farlige pasienter med psykisk utviklingshemming - svar fra HelseDirektoratet

HelseDirektoratet viser til brev av 27.8.2014 fra Fylkesmannen i Vestfold vedrørende tilbudet til pasienter med psykisk utviklingshemming som vurderes å utgjøre en risiko for seg selv eller andre. Foreløpig svar ble gitt 30.9.2014 der det ble anslått at svar kunne ventes innen 15.11.2014. Vi beklager lang saksbehandlingstid.

Henvendelsen har bakgrunn i at Holmestrand kommune ved brev av 19.6.14 til Fylkesmannen i Vestfold, uttrykker bekymring for kommunens mulighet til å sørge for et godt tilbud til en utviklingshemmet pasient som vurderes å utgjøre en risiko for andre. Det er planlagt et opphold for personen på Dikemark, men dette har ett års ventetid, og kommunen mener at pasienten i påvente av dette har behov for tilbud i spesialisthelsetjenesten for utredning av farlighet og vurdering av tjenestetilbud og tiltak. Et slikt tilbud opplever kommunen at ikke eksisterer. Personen har etter det opplyste et omfattende tjenestetilbud i kommunen, blant annet med bruk av tvang etter helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9.

HelseDirektoratet kan ikke gå inn i enkeltsaker, og presiserer at henvendelsen besvares på generelt grunnlag.

HelseDirektoratet viser til at helse- og omsorgstjenesteloven pålegger kommunene å sørge for *nødvendige og forsvarlige helse- og omsorgstjenester* til alle som oppholder seg i kommunen, jf. helse- og omsorgstjenesteloven §§ 3-1 flg. og § 4-1. Dette gjelder uavhengig både av størrelsen på hjelpebehovet, og ressurs- og personellbehov mv. I komplekse saker, som det her er snakk om, er det avgjørende at det gjøres en grundig og helhetlig kartlegging og utredning av pasienten for å kunne legge best mulig til rette for et godt tjenestetilbud og gode tiltak. Videre må det sikres at kommunen har nødvendig kompetanse og tilstrekkelige ressurser til å gi den hjelpen som er nødvendig i det enkelte tilfellet.

Dersom kommunen ikke selv har tilstrekkelig kompetanse til å gjennomføre nødvendig kartlegging, utredning og planlegging av tjenestetilbud og tiltak, må kommunen be om bistand fra spesialisthelsetjenesten. Spesialisthelsetjenesten skal bistå med råd, veiledning og opplysninger om helsemessige forhold som er påkrevet for at den kommunale helse- og omsorgstjenesten skal kunne løse sine oppgaver etter lov og

HelseDirektoratet - Divisjon primærhelsetjenester

Avdeling omsorgstjenester
Kjersti Wilson, tlf.: 913 36 695

Postboks 7000 St. Olavs plass, 0130 Oslo • Besøksadresse: Universitetsgata 2, Oslo • Tlf.: 810 20 050
Faks: 24 16 30 01 • Org.nr.: 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no

forskrift, jf. spesialisthelsetjenesteloven § 6-3. Veiledningsplikten er nærmere beskrevet i rundskriv I 3/2013. Det vises for øvrig til Helsedirektoratets brev til Fylkesmannen i Rogaland datert 17.9.2013, hvor også politiets ansvar er beskrevet. Brevet ligger vedlagt.

I saker der det foreligger vedtak om tvang og makt etter helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9 er det gitt særlige regler om spesialisthelsetjenestens deltagelse og bistand. Etter § 9-7 andre ledd skal spesialisthelsetjenesten bistå ved *utformingen av tiltak* og etter § 9-9 første ledd skal spesialisthelsetjenesten bistå ved *gjennomføringen av tiltak* etter § 9-5 bokstavene b og c. Av § 9-13 andre ledd følger det at spesialisthelsetjenesten kan treffe vedtak om bruk av tvang som ledd i utførelsen av oppgaver etter §§ 9-7 og 9-9.

Når det for øvrig gjelder bistand fra og mulig tilbud i spesialisthelsetjenesten, har habiliteringstjenesten en viktig funksjon ved risikovurdering. Et viktig instrument for risikovurdering av psykisk utviklingshemmede er ARMIDILLO (Assessment of Risk and Manageability of Individuals with Developmental, Intellectual or Learning Limitations who Offend).

Ved samtidig psykisk lidelse og psykisk utviklingshemming bør psykisk helsevern innen spesialisthelsetjenesten kontaktes. Helsetjenestens vurdering av risiko for voldelig atferd foretas både ved distriktpsikiatriske sentre (DPS), poliklinikker og spesialiserte sykehusenheter. Aktivt oppsøkende behandlingsteam som ACT/FACT- og eller/ROP-team utfører også voldsrisikovurderinger. Spesialisthelsetjenesten bør arbeide aktivt oppsøkende inn i det kommunale tiltaket der brukeren mottar tjenester, for å forsøke å opprette en frivillig utrednings- og behandlingsrelasjon.

Faglig forsvarlige voldsrisikovurderinger forutsetter gjensidig veiledning både internt i tjenestene og mellom tjenestene. Dette vil også innebære behov for samhandling på tvers av fagområdene i spesialisthelsetjenesten. Veileder for habiliteringstjenestene for voksne (IS 1739) gir konkrete anbefalinger om samhandling mellom flere fagfelt i spesialisthelsetjenesten og kommunale tjenester. Vi gjør oppmerksom på at veilederen skal revideres i 2015.

Sentral fagenhet for tvungen omsorg ved St. Olavs hospital, avdeling Brøset, har særlig kompetanse på ivaretagelse og tilrettelegging for personer med utviklingshemning som utgjør en risiko for seg selv eller andre. Hvis en psykisk utviklingshemmet begår kriminelle handlinger kan politiet be om en vurdering som kan gjennomføres ved fagenheten på Brøset. Fagenheten har primært ansvar for gjennomføring av særreaksjonen tvungen omsorg, men kan i særlige tilfeller også bistå kommuner i deres arbeid med å tilrettelegge tjenestetilbud og egnede tiltak for personen med bistandsbehov som vurderes å utgjøre en risiko for seg selv eller andre.

Uavhengig av om det foreligger hjemmel for å ta i bruk tvang, må det primære siktemålet være å sørge for gode og forsvarlige tjenester til personer med stort hjelpebehov. Et tett samarbeid mellom kommunen og spesialisthelsetjenesten kan være avgjørende for å finne frem til gode løsninger. Ved behov må spesialisthelsetjenesten følge opp over lengre tid. Ved behov må spesialisthelsetjenesten også bistå ute i kommunene, eller der tjenestemottakeren er, med konkret tilrettelegging av tiltak og tjenestetilbud.

Helsedirektoratets veileder IS-2076 *Sammen om mestring* inneholder veiledning og konkrete anbefalinger i arbeid med lokalt psykisk helsearbeid og rusarbeid, men innholdet kan være relevant også i andre tilgrensende tilfeller. Vi viser også til at rundskriv til helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9 vil foreligge i ny utgave på nyåret 2015. Den nye utgaven omtaler bruk av tvang og makt overfor personer som utgjør en risiko for at personen selv eller andre utsettes for fare.

Psykiatrisk innsatsteam ved Nordlandssykehuset har på oppdrag fra Helsedirektoratet i rapport fra 2013 tydeliggjort problemstillinger i tjenestetilbudene til personer med utviklingshemning med store og sammensatte funksjonsvansker. Rapporten setter søkelyset på en relativt liten gruppe som møter store utfordringer i hverdagslivet. Rapporten tar for seg faglige, juridiske, etiske og økonomiske problemstillinger, og kommer med forslag til mulige tiltak.

I henvendelsen fra Fylkesmannen stilles det spørsmål ved om de tilbud som eksisterer i dag er tilstrekkelige for ivaretagelse av enkelte personer som vurderes å utgjøre en risiko for seg selv eller andre. Helsedirektoratet orienterer Helse- og omsorgsdepartementet om nevnte bekymring ved oversender kopi av henvendelsen og vårt svar.

Vennlig hilsen

Kristin Mehre e.f.
avdelingsdirektør

Helga Katharina Haug
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk

Vedlegg: 1

Kopi:
Helse- og omsorgsdepartementet
HOLMESTRAND KOMMUNE